

MINISTERUL EDUCAȚIEI

LEBRIS

We know
books

LITERA

Oana-Mari Solomon

Cristina Rizea

Daniela Stoicescu

Educație plastică

7

Manual pentru clasa a VII-a

Scrisoare deschisă - introducere	4
Structura manualului	5
Portofoliul. Fișa de observare a comportamentului. Proiectul	8
I. TEHNICI ȘI LIMBAJ PLASTIC	9
Lecția 1: Recapitulare	11
Lecția 2: Valoarea creion-cărbune	14
Lecția 3: Modularea formelor și texturilor prin valoare	16
Lecția 4: Efectul spațial al culorilor	19
Recapitulare și evaluare	21
II. PERSPECTIVA	23
Lecția 1. Redarea în perspectivă a liniei, a suprafeței și a volumului	25
Lecția 2. Studii după natură: natură statică	35
Lecția 3. Studii după natură: peisaj	39
Recapitulare și evaluare	44
III. COMPOZIȚIA	45
Lecția 1. Compoziția plastică cu mai multe centre de interes	47
Lecția 2. Compoziția statică	49
Lecția 3. Compoziția dinamică	51
Lecția 4. Portofoliul de documentare	53
Recapitulare și evaluare	54
IV. COMPOZIȚIA DECORATIVĂ	55
Lecția 1. Compoziția decorativă: stilizarea	57
Lecția 2. Principii decorative: repetiția	61
Lecția 3. Principii decorative: alternanța	62
Lecția 4. Principii decorative: simetria	63
Lecția 5. Jocul de fond	65
Recapitulare și evaluare	68
V. ISTORIA ARTEI ROMÂNEȘTI	69
Lecția 1. Preistoria și Antichitatea	71
Lecția 2. Epoca Medievală	74
Lecția 3. Artă românească în secolul al XIX-lea	78
Lecția 4. Artă românească în prima jumătate a secolului XX	81
Recapitulare și evaluare	84
Recapitulare și evaluare finală	85
Autoevaluare de grup	87
Dicționar	88

EXPLOREZ LUMEA DIN JURUL MEU

Ai observat în anii trecuți, studiind conceptele specifice disciplinei, că, de cele mai multe ori, artiștii plastici au stiluri personale, ușor de recunoscut, datorită tematicilor, a subiectelor care îi interesează, dar și a **tehnicilor de lucru**. Acestea din urmă sunt în strânsă legătură cu **materialele și instrumentele folosite**.

De exemplu, atunci când spunem Egiptul antic (mil. III î.Hr.–sec. I î.Hr.) ne gândim la piramide, hieroglife, dar și la imaginile pictate care comunică informații despre viața oamenilor de atunci (fig. **A**).

Sau, privind *Impresie, răsărit de soare*, pictat de Claude Monet (pictor francez, 1840–1926), vom fi impresionați de starea pe care a surprins-o și a redat-o artistul cu ajutorul contrastului cromatic (fig. **B**).

Ștefan Luchian (pictor român, 1868–1917) a realizat mai multe peisaje în pastel. El spunea: *Cu pastelul lucrezi repede. Fumul argintiu care împrăștie din sălcii în lumina de amurg, în pastel îl prinzi mai ușor* (fig. **G**).

În exemplele date este vorba despre o amprentă personală, rezultată din felul unic de a vedea și interpreta lumea, care face recognoscibile* creațiile lor, față de alte creații artistice.



Îți amintești?

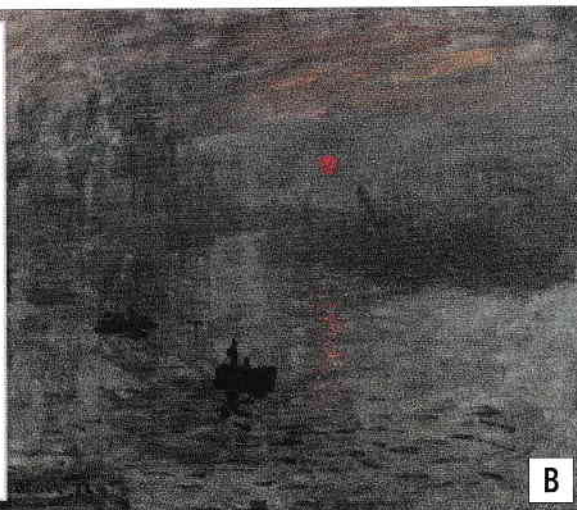
Pictura în **tempera** este una dintre cele mai vechi tehnici de pictură. Culoarele tempera sunt formate din amestecul de pigmenți cu un liant (gălbenuș de ou, miere) solubil în apă și se aplică cu pensula în straturi subțiri, transparente sau semi-opace, pe diferite tipuri de suport: hârtie, carton, lemn, perete.

Egiptul antic, detaliu pictat din mormântul lui Khnumhotep

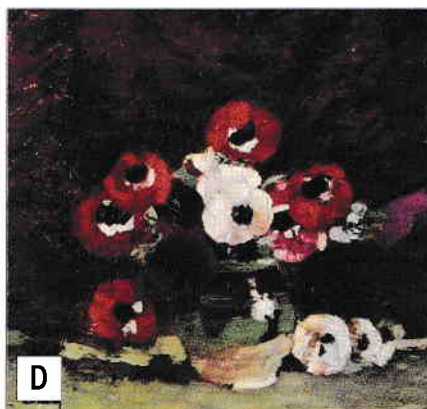
Îți amintești?

Pictura în **ulei** este tehnica de pictură cu pigmenți legați printr-un liant de ulei care tinde să se usuce, de regulă ulei de in.

În Europa, tehnica picturii în ulei a început să fie folosită din secolul al XII-lea și preponderent din Renaștere, când a înlocuit aproape în totalitate pictura în tempera. Fiind ușor de modelat pe suportul pentru pictură (pânză, carton, lemn, zidărie etc.), cu pensula sau cu cuțitul de paletă, culorile de ulei permit reveniri repetate asupra picturii, ceea ce ușurează munca de căutare a unui artist, până când ajunge la forma potrivită pentru a-și exprima gândurile și emoțiile.



Mai mult decât oricare alt pictor român, Ștefan Luchian a iubit florile. Gingașia și proștețimea lor îl ajutau să-și uite suferința. Le iubea coloritul și încerca să surprindă în compoziții frumusețea lor simplă. Le așeza în oale de pământ, fiindcă sunt de la noi, le stă frumos într-o oală făcută tot la noi și puneă cu mare grijă câteva flori pe masă, la baza vasului, pentru a lărgi baza compozițională. Florile lui Luchian, *Garoafe* (fig. C), *Anemone* (fig. D), *Dumitrițe* (fig. E), *Albăstrele* (fig. F), vibrând de viață, incandescente*, impresionante prin măiestria execuției și prin conținutul emoțional transmis pot fi considerate pagini dintr-un jurnal intim desenat cu penelul*.



Sălcii la Brebu este unul dintre peisajele realizate de Luchian în **pastel** (fig. G). Pastelul este o tehnică artistică de pictură care folosește bețișoare sub formă de creion, compuse din pigment pudră amestecat cu un liant. Este o tehnică sensibilă – manevrarea bruscă a lucrării poate duce la „scuturarea” pastelului de pe suport. Lucrările realizate în pastel au un aspect proaspăt și catifelat. Ele trebuie păstrate cu atenție, expuse în rame cu geam.





Artistul elvețian Paul Klee (1879–1940) a realizat lucrarea *Muntele Niesen* (fig. H), fiind inspirat de acest munte din Alpii elvețieni, munte care are o formă piramidală, motiv pentru care i se mai spune și Piramida Elveției. Lucrarea a fost realizată de pictor pe hârtie, în **acuarele**. În această tehnică culorile sunt transparente, iar pictorul le-a aplicat în mod decorativ, formând contraste cromatice și de valoare.

Îți amintești?

Acuarelele sunt culori obținute din amestecul pigmentilor cu un liant (gumă arabică) care se diluează cu apă, iar hârtia pe care se pictează trebuie să fie de foarte bună calitate, să fie groasă și texturată.



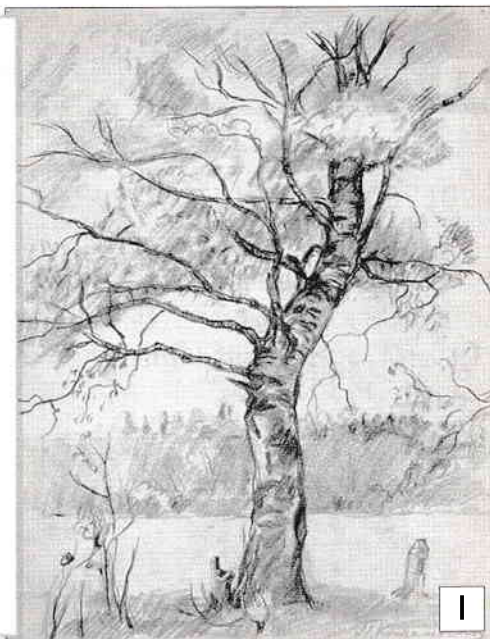
Henri Matisse (pictor francez, 1869–1954) spunea că *desenul înseamnă punerea unei linii în jurul unei idei*.

A trasa liniile potrivite, adică **a desena**, se învață, așa cum se învață cititul, scrisul și socotitul. Orice artist, fie el pictor, sculptor, grafician, scenograf, ceramist etc. și-a început căutările artistice experimentând întâi prin desen.

Îți amintești?

Liniile puse una lângă alta (hașurare), mai des sau mai rar, formează valoarea prin care se realizează volumul formei desenate. Linia continuă, neîntreruptă, atunci când își schimbă grosimea, devine linie valorată și poate, la rândul ei, să sugereze volumul. Uneori, hașurile sunt foarte fine, adică liniile valorate sunt desenate foarte des, încât, pe unele zone, au aspect de pete valorate (fig. I).

Piotr Koncealovski (pictor rus, 1876–1956), *Mesteacănul*



APLIC ȘI EXPERIMENTEZ CE ÎNVĂȚ

Referindu-se la arta sa, Luchian spunea: *Natura nu trebuie s-o imiți, nici să o copiezi, trebuie să lucrezi în felul ei... Cum se poate lucra în felul ei? Să știi să observi, asta-i cheia... Natura îți dă povețe, când te pricepi să observi. Noi, artiștii, privim cu ochiul, dar lucrăm cu sufletul.*

(Vasile Drăguț, *Album Ștefan Luchian*)

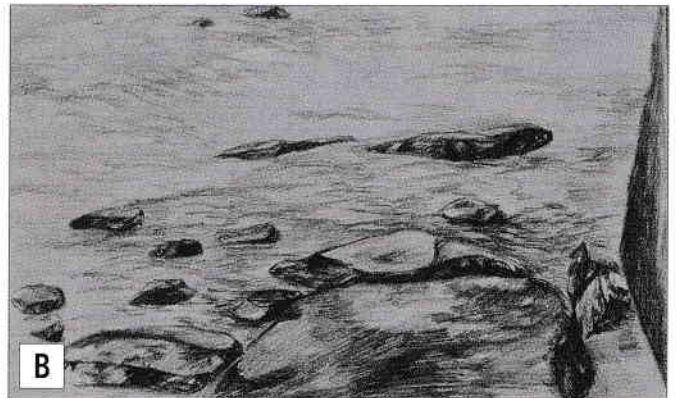
Scrie pe o fișă un scurt eseu argumentativ plecând de la enunțul *Noi, artiștii, privim cu ochiul, dar lucrăm cu sufletul*. Tu ai simțit acest lucru în timpul orelor de *Educație plastică* din clasele anterioare? Explică. Pune fișa cu eseu în Portofoliul tău.



EXPLOREZ LUMEA DIN JURUL MEU

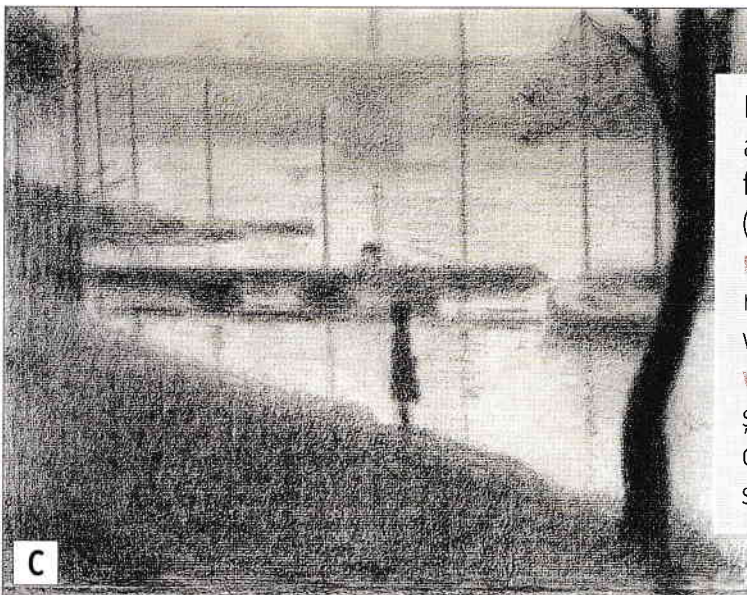
În drumurile sau în călătoriile pe care le faci, se întâmplă ca privirea să-ți fie atrasă de anumite lucruri și să simți impulsul de a *prinde* vizual imaginile respective, pentru a le transforma în amintiri, fiindcă le asociezi cu anumite gânduri și emoții (fig. A)?

Pasionații de artă plastică apelează la desen sau pictură și mai puțin la fotografie, pentru că desenul este spontan și facilitează exprimarea trăirilor interioare ale persoanei în legătură directă cu ceea ce observă. Este expresia libertății și o modalitate autentică de a arăta ce gândești și simți, fără a folosi cuvinte. În plus, poți modifica realitatea, fără a o copia, cum spunea Luchian (fig. B).



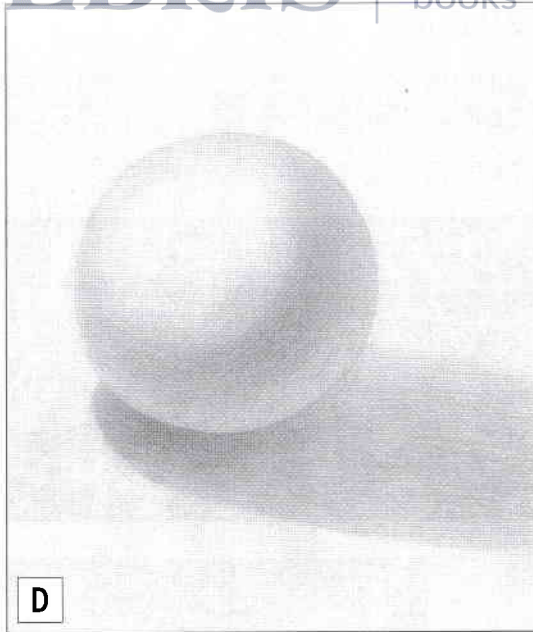
DESCOPĂR CUNOȘTINȚE NOI

În desen, **valorația** este haina materială, concretizarea valorii prin tehnica creionului sau a cărbunelui. A face valorație în desen înseamnă a dirija conștient lumina și materia cu ajutorul creionului sau al cărbunelui. Pentru realizarea unei lucrări armonioase și echilibrate, în creion și/sau cărbune, se ține seama de: **paginarea/compunerea** elementelor în pagină, de **proporționarea** și **construcția** lor, de **valorile** acestora.



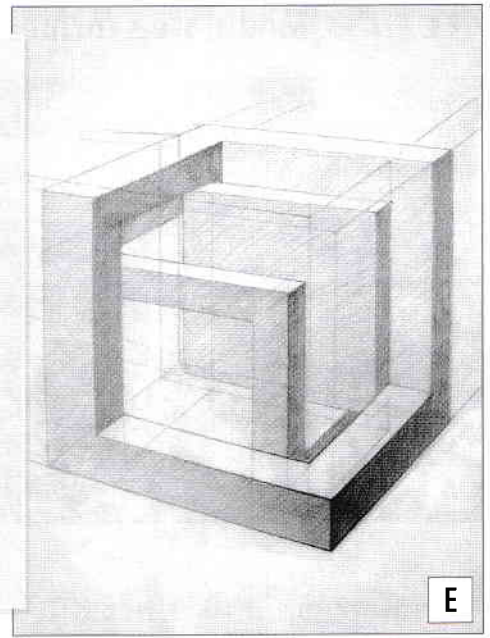
Lucrarea *Podul de la Courbevoie* a fost realizată în creion de pictorul francez Georges Seurat (1859–1891) (fig. C). El a obținut **efecte de valorație** prin micșorarea obiectelor reprezentate și diluarea intensităților valorice. Artistul a folosit **contrastul valoric**, contrastul de cantități mari și mici, de suprafață-linie și de graudurile valorice. Astfel, el a creat senzația spațiului larg, generos, real.





D

Valorația devine evidentă atunci când pe un obiect apar toate intensitățile de lumină. La corpurile rotunde, intensitatea de lumină și umbră maximă nu se găsește la conturul forme, ci în interior (fig. D). Prin contrast, la corpurile cu plane drepte și muchii, intensitatea maximă de lumină și umbră se găsește la contactul suprafețelor (fig. E).



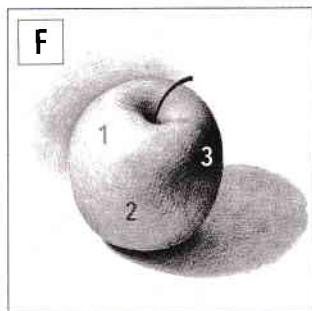
E

Metode de realizare a valorației în creion sau în cărbune:

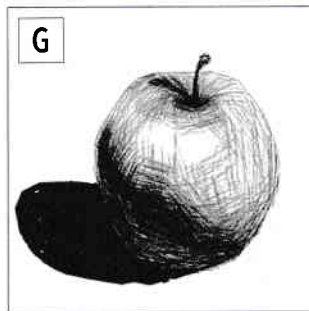
1. Valorația se aplică succesiv, din aproape în aproape: lângă prima valorație aplicată se pune a doua, iar lângă cele două, a treia. Astfel, se va crea un suport de plecare și comparație tot timpul.
2. Un volum are cel puțin trei valori: lumina, penumbra și umbra. Se valorează tonalitatea neutră a volumului, apoi se adaugă lumina și umbra (fig. F).
3. Valorația transparentă. Se folosește fondul deschis ca suport; el se acoperă gradat, dar trebuie să se vadă prin straturile de hașuri suprapuse pe direcții diferite (fig. G).

Deosebirea dintre creion și cărbune constă în gradul de plasticitate pe care îl conferă fiecare tehnică. Cărbunele, prin caracteristicile lui, conferă o expresivitate aparte desenului. Uneori, desenul în cărbune seamănă cu o pictură în alb-negru; modulațiile de intensitate și de grosime ale hașurilor sunt atât de puternice, încât, în anumite zone, au aspect de tușă (fig. H).

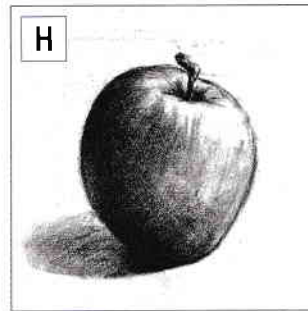
Valorația se realizează și pe zonele de fundal (fig. I).



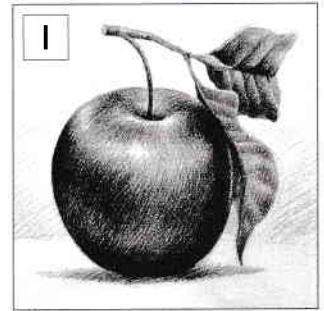
F



G



H



I

APLIC ȘI EXPERIMENTEZ CE ÎNVĂȚ

Realizează un desen în care să folosești valorația în creion sau în cărbune, cu subiect la alegere. Urmărește să redai volumul (lumină, penumbră și umbră) și degradeuri de valoare. Poți să te inspiri din imaginile din lecție.



EXPLOREZ LUMEA DIN JURUL MEU

Natura își repetă formele anotimp după anotimp (fig. A). Cu toate acestea, nu ne plictisește niciodată. De ce oare?



DESCOPĂR CUNOȘTINȚE NOI

Modularea este o tehnică prezentă și în desen, și în pictură, și în sculptură. Prin modulare se înțelege folosirea unei unități de măsură unică, de bază (modul), care, prin repetare, ajută la construcția operei de artă (fig. B).

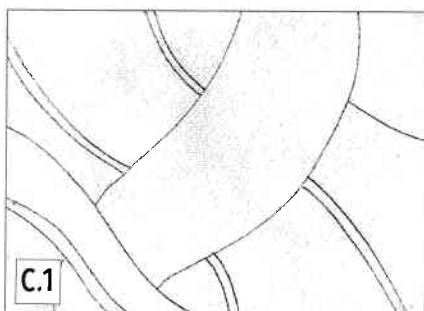
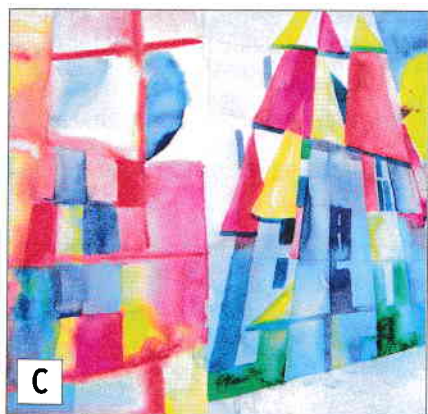
În pictură, modularea se poate realiza:

- a. prin suprapunere transparentă;
- b. prin divizarea tușei de culoare;
- c. prin reprezentarea tonalităților cromatice.

A. Modularea realizată prin suprapunere transparentă pune în evidență formele (fig. C). Tehnica constă în pictarea elementelor cu acuarele în straturi, peste culori deja uscate.

Pași posibili:

- se schițează ușor liniile direcționale care vor organiza spațiul plastic (fig. C.1);
- se dă un strat de acuarelă;
- se alege un modul, în acest caz un cerc, care se va repeta și colora divers (fig. C.2);
- după uscare, se vor aplica alte straturi ușoare de acuarelă, obținând o compoziție modulară cu suprapunere transparentă (fig. C.3).





D

Gustave Courbet, *Copaci în zăpadă*



E

Georges Seurat, *Podul de la Courbevoie*



Modularea prin valoare amplifică expresivitatea unei suprafețe colorate, prin redarea volumelor cu ajutorul luminii și a umbrei (fig. D), dar și prin crearea senzației de spațiu larg, prin diluarea intensităților cromatice (fig. E).

B. Modularea prin divizarea tușei de culoare constă în crearea unor vibrații coloristice prin suprapunerea tușelor de culoare, ce produc anumite senzații vizuale de percepere a volumului și a spațialității unui tablou. În fig. F se observă că nu există contururi clar definite, suprafața pânzei fiind acoperită cu tușe cromatice mici, alăturate. Efectele de umbră și lumină sunt obținute prin alăturarea culorilor reci și a celor calde, în tușe divizate.

În fig. G observăm o armonizare perfectă, cromatică, „centrul compozițional” fiind evidențiat printr-un modul contrastant.



F

Camille Pissarro, *Secerișul în Éragny*



G